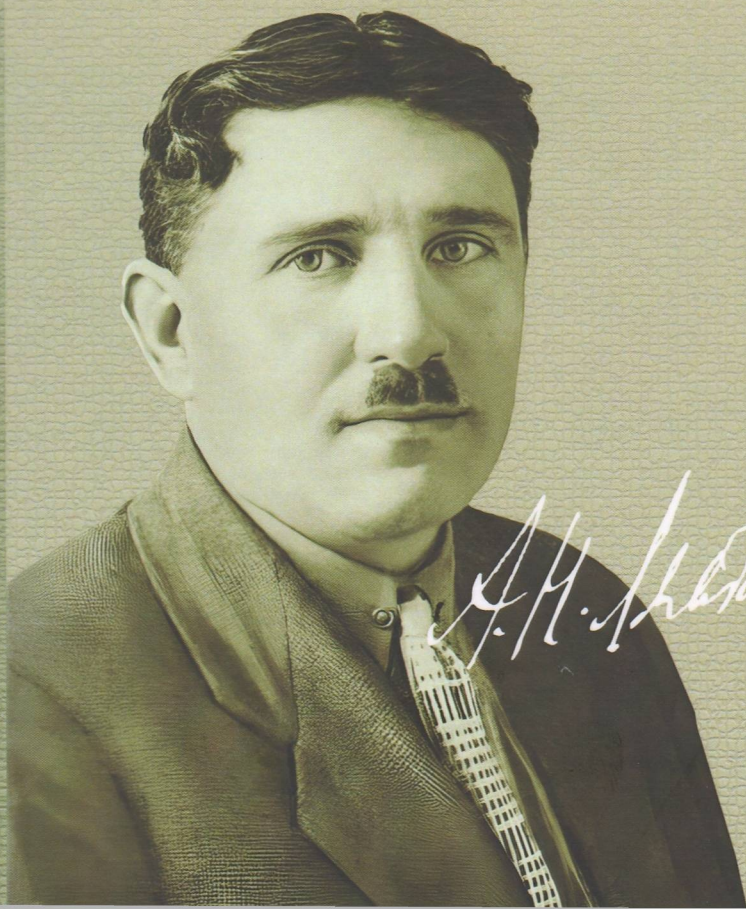

АЛЯКСАНДР МІКАЛАЕВІЧ ЛЯЎДАНСКІ

ЛЁС І НАВУКОВАЯ СПАДЧЫНА

(да 130-годдзя з дня нараджэння)

A. M. Lyudanski

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Інстытут гісторыі

АЛЯКСАНДР МІКАЛАЕВІЧ
ЛЯЎДАНСКИ
ЛЁС І НАВУКОВАЯ СПАДЧЫНА

(да 130-годдзя з дня нараджэння)

Мінск
«Беларуская навука»
2025

УДК 902/904(476)(092)+929Ляўданскі
ББК 63.4(4Бен)
А60

*Выданне рэкамендавана да друку Вучоным саветам Інстытута гісторыі
НАН Беларусі (пракаол № 10 ад 31.10.2023 г.).*

А ў т а р ы:

В. І. Кошман, А. У. Вайтовіч, Э. А. Ляшкевіч і інш.

На в у к о в ы р э д а к т а р

кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. І. Кошман

Р э ц э н з е н т ы:

доктар гістарычных навук, прафесар А. Г. Калечыц,
доктар гістарычных навук, дацэнт С. А. Піваварчык,
кандыдат гістарычных навук М. М. Чарняўскі

*Выданне падрыхтавана ў рамках выканання Дзяржаўнай праграмы навуковых
даследаванняў на 2021–2025 гг. «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай
дзяржавы» (навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар А. А. Каваленя),
падпраграмы 12.1 «Гісторыя» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук,
дацэнт В. Л. Лакіза), базавага задання 12.1.1 «Археалагічная спадчына як фактар
забяспячэння гуманітарнай бяспекі беларускага грамадства» (кіраўнік – кандыдат
гістарычных навук, дацэнт В. І. Кошман).*

Аляксандр Мікалаевіч Ляўданскі. Лёс і навуковая спадчына :
А60 (да 130-годдзя з дня нараджэння) / В. І. Кошман, А. У. Вайтовіч, Э. А. Ляш-
кевіч [і інш.] ; навук. рэд. В. І. Кошман ; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т
гісторыі. – Мінск : Беларуская навука, 2025. – 497 с. : іл.

ISBN 978-985-08-3235-1.

Калектыўная манаграфія прысвечана 130-годдзю з дня нараджэння вядомага бела-
рускага навукоўца, археолага, музейнага супрацоўніка, выкладчыка, папулярызатара
археалагічнай спадчыны – Аляксандра Мікалаевіча Ляўданскага (1893–1937). За пят-
наццацігадовы перыяд свайго навуковага жыцця даследчык зрабіў неацэнны ўнёсак
у развіццё беларускай і расійскай археалогіі. Ён з’яўляўся арганізатарам і ўдзельнікам
сістэматычных і планамерных даследаванняў на тэрыторыі БССР і па праве лічыцца
заснавальнікам беларускай савецкай археалагічнай школы.

Прадстаўленая манаграфія прызначана для археолагаў, гісторыкаў, музейных су-
працоўнікаў, выкладчыкаў, студэнтаў гістарычных факультэтаў, краязнаўцаў і ўсіх тых,
хто цікавіцца гісторыяй айчынай навукі і адкрыццямі ў галіне першабытнай і сярэд-
нявечнай археалогіі.

УДК 902/904(476)(092)+929Ляўданскі
ББК 63.4(4Бен)

ISBN 978-985-08-3235-1

© ДНУ «Інстытут гісторыі НАН Беларусі», 2025
© Афармленне. РУП «Выдавецкі дом
«Беларуская навука», 2025

ЗМЕСТ

СПІС СКАРАЧЭННЯЎ	8
УВОДЗІНЫ (<i>В. І. Кошман, А. У. Вайтовіч</i>)	10

1. ЖЫЦЦЁ І НАВУКОВАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ

1.1. «Ляўданскага магчыма лічыць першарадным архэолёгам». Жыццёвы і навуковы шляхі А. М. Ляўданскага (<i>В. У. Мядзведзева</i>)	16
1.2. «Усебакова вывучыць помнікі далёкага мінулага...»: палявая археалагічная дзейнасць А. М. Ляўданскага (<i>Э. А. Ляшкевіч</i>)	61
1.3. «Паміж Сцылай і Харыбдай»: дзейнасць А. М. Ляўданскага ў галіне музейнай справы і аховы археалагічнай спадчыны Беларусі (<i>А. У. Вайтовіч</i>)	125
1.4. Навукова-педагагічная і вучэбна-метадычная дзейнасць А. М. Ляўданскага (1928–1937) (<i>А. У. Вайтовіч, П. С. Курловіч</i>)	153
1.5. Трагедыя вучонага: арышт і справа А. М. Ляўданскага (май – жнівень 1937 г.) (<i>В. І. Кошман, А. А. Мяцельскі</i>)	167

2. АСОБА А. М. ЛЯЎДАНСКАГА Ў ДАКУМЕНТАХ І МАТЭРЫЯЛАХ

2.1. Пасведчанне аб прыкамандзіраванні паштова-тэлеграфнага служачага Аршанскай паштова-тэлеграфнай канторы А. М. Ляўданскага да паштова-тэлеграфнага архіва Заходняга фронту ад 15.05.1918 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	182
2.1.1. Пасведчанне аб прыкамандзіраванні паштова-тэлеграфнага служачага Аршанскай паштова-тэлеграфнай канторы А. М. Ляўданскага да паштова-тэлеграфнага архіва Заходняга фронту ад 15.05.1918 г. (<i>падрухтываў А. М. Вашанаў</i>)	183
2.2. Пасведчанне паштова-тэлеграфнага служачага Аршанскай паштова-тэлеграфнай канторы А. М. Ляўданскага аб тым, што згодна з узростам ён не падлягае прызыву ў Чырвоную армію ад 14 верасня або кастрычніка (?) 1918 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>) ..	185
2.2.1. Пасведчанне паштова-тэлеграфнага служачага Аршанскай паштова-тэлеграфнай канторы А. М. Ляўданскага аб тым, што згодна з узростам ён не падлягае прызыву ў Чырвоную армію ад 14 верасня або кастрычніка (?) 1918 г. (<i>падрухтываў А. М. Вашанаў</i>)	185
2.3. Асабістая справа А. М. Ляўданскага з педагагічнага факультэта Смаленскага дзяржаўнага ўніверсітэта (<i>В. І. Кошман</i>)	186
2.3.1. Тытульны аркуш копіі справы звыштатнага прыват-дацэнта Ляўданскага Аляксандра Мікалаевіча (1923–1928) (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	190
2.3.2. Метрычнае пасведчанне А. М. Ляўданскага ад 27 студзеня 1912 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	191
2.3.2.1. Копія метрычнага пасведчання А. М. Ляўданскага ад 27 студзеня 1912 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	192
2.3.3. Дыплом А. М. Ляўданскага аб заканчэнні Смаленскага аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута ад 15.06.1922 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	193
2.3.3.1. Копія дыплама А. М. Ляўданскага аб заканчэнні Смаленскага аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута ад 15.06.1922 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>) ..	195
2.3.4. Пасведчанне Смаленскага археалагічнага таварыства, выдадзенае А. М. Ляўданскаму ад 30.?? 1922 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	197
2.3.4.1. Копія пасведчання Смаленскага археалагічнага таварыства, выдадзеная А. М. Ляўданскаму ад 30.?? 1922 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	198

2.3.5. Водгук прафесара Акадэміі гісторыі матэрыяльнай культуры А. А. Спіцына аб друкаванай працы А. М. Ляўданскага «Материалы для археологической карты Смоленской губернии» з асабістай справы А. М. Ляўданскага <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	199
2.3.5.1. Копія водгуку прафесара Акадэміі матэрыяльнай культуры А. А. Спіцына аб друкаванай працы А. М. Ляўданскага «Материалы для археологической карты Смоленской губернии» <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	200
2.3.6. <i>Curriculum vitae</i> А. М. Ляўданскага з асабістай справы <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	201
2.3.6.1. Копія <i>Curriculum vitae</i> А. М. Ляўданскага з асабістай справы <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	202
2.3.7. Пералік работ прыват-дацэнта Смаленскага дзяржаўнага ўніверсітэта А. М. Ляўданскага на перыяд 18.X.1926 г. з асабістай справы <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	203
2.4. Дакументы і матэрыялы аб археалагічнай дзейнасці А. М. Ляўданскага ў 1923–1926 гг. <i>(нарыхтавала А. У. Вайтовіч)</i>	205
2.4.1. Вытрымка з газеты «Звязда» аб археалагічных раскопках у раёне Барысава ад 7 верасня 1923 г.	205
2.4.2. Вытрымка з газеты «Савецкая Беларусь» аб перадачы ў БДМ археалагічных матэрыялаў ад 24 лютага 1926 г.	205
2.4.3. Вытрымка з газеты «Савецкая Беларусь» аб археалагічнай выстаўцы ў БДМ ад 21 лістапада 1926 г.	205
2.4.4. Вытрымка з газеты «Савецкая Беларусь» аб перадачы БДМ археалагічнай калекцыі з раскопак Заслаўля» ад 4 снежня 1926 г.	207
2.5. Перапіска А. М. Ляўданскага з Інбелкультам ад 26.01.1925 г. <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	208
2.5.1. Перапіска А. М. Ляўданскага з Інбелкультам ад 26.01.1925 г. <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	209
2.6. Перапіска А. М. Ляўданскага з Інбелкультам ад 23.10.1925 г. <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	211
2.6.1. 3 матэрыялаў перапіскі А. М. Ляўданскага з Інбелкультам ад 23.10.1925 г. <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	213
2.7. Асавовы склад гістарычна-археалёгічнае камісіі Інбелкульта на 1 кастрычніка 1926 г. <i>(нарыхтаваў В. І. Кошман)</i>	215
2.8. А. М. Ляўданскі – супрацоўнік БДМ і сябра Камісіі па ахове прыроды, старасветчыны, быту, мастацтва пры Галоўнавуцы <i>(нарыхтавала А. У. Вайтовіч)</i>	216
2.8.1. Назначэнне праф. Ляўданскага ад 13 лістапада 1927 г.	216
2.8.2. Акт, падпісаны камісіяй БДМ у складзе А. М. Ляўданскага, Т. М. Выхадцава, Л. Я. Барсуковай, ад 31 студзеня 1928 г.	216
2.8.3. Службовая запіска «У Галоўнавуку БССР», напісаная намеснікам дырэктара БДМ А. М. Ляўданскім ад 16 лютага 1928 г.	217
2.8.4. Артыкул «Камісія аховы помнікаў старасветчыны» ад 10 сакавіка 1928 г.	217
2.8.5. Вытрымкі з пратакола № 15 Пасяджэння Музейнай Рады Беларускага Дзяржаўнага музея ад 19 мая 1928 г.	217
2.8.6. Службовая запіска «В Главнауку БССР», напісаная намеснікам дырэктара БДМ А. М. Ляўданскім ад 25 мая 1928 г.	218
2.8.7. Афіцыйны ліст сакратара археалагічнай камісіі ІБК А. М. Ляўданскага настаўнікам А. М. Барычэўскаму і П. А. Ляйко ад 18 верасня 1928 г.	219
2.8.8. Службовая запіска сакратара археалагічнай камісіі ІБК А. М. Ляўданскага ў Галоўнавуку БССР ад 21 верасня 1928 г.	219
2.8.9. Службовая запіска сакратара археалагічнай камісіі ІБК А. М. Ляўданскага ў Галоўнавуку БССР ад 8 снежня 1928 г.	219
2.8.10. Спіс археалагічных помнікаў, якія падлягаюць ахове, складзены сябрам Камісіі па ахове прыроды, старасветчыны, быту, мастацтва пры Галоўнавуцы А. М. Ляўданскім (без даты)	220

2.8.11. Каляндарны план працы аддзела археалогіі БДМ, складзены загадчыкам аддзела археалогіі БДМ А. М. Ляўданскім ад 25 красавіка 1929 г.	221
2.8.12. Тлумачальная запіска, перададзеная загадчыкам аддзела археалогіі БДМ А. М. Ляўданскім у Народны камісарыят рабоча-сялянскай інспекцыі БССР ад 30 верасня 1929 г.	222
2.9. Плян працы катэдры Археалёгічнай камісіі Аддзелу гуманітарных навук на 1927/1928 гг. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	225
2.10. Плян навукова-даследчай працы катэдры археалёгіі на 1928/29 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	227
2.11. Пратакол пасяджэння сэкцыі археалёгіі НДІ Гісторыі БАН ад 9.05.1931 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	230
2.12. Пратакол № 18 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 10/XI–1931 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	232
2.12.1. Пратакол № 18 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 10/XI–1931 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	233
2.13. Пратакол № 19 Сходу Сэкцыі этнографіі разам з Сэкцыяй археалёгіі ад 2 лістапада 1931 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	234
2.13.1. Пратакол № 19 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 23/XI–1931 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	235
2.14. Вытворчы план сэкцыі археалёгіі Інстытута гісторыі БАН на 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	236
2.14.1. С. 1 вытворчага плана сэкцыі археалёгіі Інстытута гісторыі БАН на 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	238
2.15. Пратакол пасяджэння сэкцыі этнографіі і сэкцыі археалёгіі ад 25 студзеня 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	239
2.15.1. Пратакол пасяджэння сэкцыі этнографіі і сэкцыі археалёгіі 25/I 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	240
2.16. Выпіска з пратаколу № 14 § II пасяджэння Прэзыдыуму Беларускай Акадэміі Навук ад 31 мая 1932 г. «Аб персанальным складзе ўдзельнікаў комплекснай Палескай экспедыцыі» (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	241
2.16.1. Выпіска з пратаколу № 14 § II пасяджэння Прэзыдыуму Беларускай Акадэміі Навук ад 31 мая 1932 г. «Аб персанальным складзе ўдзельнікаў комплекснай Палескай экспедыцыі» (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	242
2.17. Пратакол аб'яднанага паседжання сэкцыі археалёгіі і сэкцыі этнографіі ад 5 лютага 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	243
2.17.1. Пратакол аб'яднанага паседжання сэкцыі археалёгіі і сэкцыі этнографіі ад 5 лютага 1932 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	244
2.18. Кароткая справаздача аб археалагічнай экспедыцыі на р. Зах. Дзвіну (верасень 1933) (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	246
2.18.1. С. 1 кароткай справаздачы аб археалагічнай экспедыцыі на р. Заходняя Дзвіна за верасень 1933 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	249
2.19. Вытрымка з тэрміновага плана работ Інстытута гісторыі на 1935 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	250
2.20. Вытрымка з газеты «Звязда» аб археалагічнай экспедыцыі 1935 г. за 23 чэрвеня 1935 г. (<i>падрыхтавала А. У. Вайтовіч</i>)	251
2.21. Справаздача А. М. Ляўданскага за 1936 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	252
2.21.1. С. 1 справаздачы А. М. Ляўданскага за 1936 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>) ..	253
2.22. «Очень необходим Ваш приезд в Минск...»: лісты А. М. Ляўданскага і А. Д. Кавалені да К. М. Палікарповіча (<i>Э. А. Ляшкевіч</i>)	254
2.23. Палявы дзённік 1936 г. А. М. Ляўданскага і А. Д. Кавалені (<i>Э. А. Ляшкевіч, Г. Р. Цімафеенка</i>)	266
2.24. Вытрымка з пратакола агульнага сходу работнікаў Інстытута гісторыі БелАН ад 26/X–1935 г. (<i>падрыхтаваў В. І. Кошман</i>)	299

2.8.11. Каляндарны план працы аддзела археалогіі БДМ, складзены загадчыкам аддзела археалогіі БДМ А. М. Ляўданскім ад 25 красавіка 1929 г.	221
2.8.12. Тлумачальная запіска, перададзеная загадчыкам аддзела археалогіі БДМ А. М. Ляўданскім у Народны камісарыят рабоча-сялянскай інспекцыі БССР ад 30 верасня 1929 г.	222
2.9. Плян працы катэдры Археалёгічнай камісіі Аддзелу гуманітарных навук на 1927/1928 гг. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	225
2.10. Плян навукова-даследчай працы катэдры археалёгіі на 1928/29 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	227
2.11. Пратакол пасяджэння сэкцыі археалёгіі НДІ Гісторыі БАН ад 9.05.1931 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	230
2.12. Пратакол № 18 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 10/XI–1931 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	232
2.12.1. Пратакол № 18 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 10/XI–1931 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	233
2.13. Пратакол № 19 Сходу Сэкцыі этнографіі разам з Сэкцыяй археалёгіі ад 2 лістапада 1931 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	234
2.13.1. Пратакол № 19 Сходу Сэкцыі этнографіі сумесна з Сэкцыяй археалёгіі ад 23/XI–1931 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	235
2.14. Вытворчы план сэкцыі археалёгіі Інстытута гісторыі БАН на 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	236
2.14.1. С. 1 вытворчага плана сэкцыі археалёгіі Інстытута гісторыі БАН на 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	238
2.15. Пратакол пасяджэння сэкцыі этнографіі і сэкцыі археалёгіі ад 25 студзеня 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	239
2.15.1. Пратакол пасяджэння сэкцыі этнографіі і сэкцыі археалёгіі 25/I 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	240
2.16. Выпіска з пратаколу № 14 § II пасяджэння Прэзыдыуму Беларускай Акадэміі Навук ад 31 мая 1932 г. «Аб персанальным складзе ўдзельнікаў комплекснай Палескай экспедыцыі» (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	241
2.16.1. Выпіска з пратаколу № 14 § II пасяджэння Прэзыдыуму Беларускай Акадэміі Навук ад 31 мая 1932 г. «Аб персанальным складзе ўдзельнікаў комплекснай Палескай экспедыцыі» (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	242
2.17. Пратакол аб'яднанага паседжання сэкцыі археалёгіі і сэкцыі этнографіі ад 5 лютага 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	243
2.17.1. Пратакол аб'яднанага паседжання сэкцыі археалёгіі і сэкцыі этнографіі ад 5 лютага 1932 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	244
2.18. Кароткая справаздача аб археалагічнай экспедыцыі на р. Зах. Дзвіну (верасень 1933) (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	246
2.18.1. С. 1 кароткай справаздачы аб археалагічнай экспедыцыі на р. Заходняя Дзвіна за верасень 1933 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	249
2.19. Вытрымка з тэрміновага плана работ Інстытута гісторыі на 1935 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	250
2.20. Вытрымка з газеты «Звязда» аб археалагічнай экспедыцыі 1935 г. за 23 чэрвеня 1935 г. (<i>падрухтывала А. У. Вайтовіч</i>)	251
2.21. Справаздача А. М. Ляўданскага за 1936 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	252
2.21.1. С. 1 справаздачы А. М. Ляўданскага за 1936 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>) ..	253
2.22. «Очень необходим Ваш приезд в Минск...»: лісты А. М. Ляўданскага і А. Д. Кавалені да К. М. Палікарповіча (<i>Э. А. Ляшкевіч</i>)	254
2.23. Палявы дзённік 1936 г. А. М. Ляўданскага і А. Д. Кавалені (<i>Э. А. Ляшкевіч, Г. Р. Цімафеенка</i>)	266
2.24. Вытрымка з пратакола агульнага сходу работнікаў Інстытута гісторыі БелАН ад 26/X–1935 г. (<i>падрухтываў В. І. Кошман</i>)	299

2.25. Вытрымкі са справаздачы аб рабоце Інстытута гісторыі АН БССР за 1936 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	300
2.26. Вытрымка з характарыстык членаў Інстытута гісторыі БелАН за 1936 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	300
2.27. Вытрымка з справаздачы аб выкананні плана 1936 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	301
2.28. Вытрымка з выдавецкага плана Інстытута гісторыі 1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	301
2.29. Вытрымка з тэматычнага плана Інстытута гісторыі АН БССР на 1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	301
2.30. Вытрымка з справаздачы за першы квартал 1937 г. па тэматычным плане Інстытута гісторыі АН БССР (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	302
2.31. Вытрымка з штатнай ведамасці Інстытута гісторыі на 1937 г. па бюджэце (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	302
2.32. Вытрымка з праекта павышэння ставак навуковым і навукова-тэхнічным працаўнікам Інстытута гісторыі АН БССР з 1 мая 1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	303
2.33. Вытрымка з пратакола пасяджэння МК Інстытута гісторыі ад 15 лістапада 1936 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	304
2.34. Пропуск А. М. Ляўданскага ў будынак Акадэміі навук БССР на 1937 г. (<i>падрахтывала В. М. Тарасевіч</i>)	305
2.35. Дакладная запіска 7.07.1937 г. К. М. Палікарповіча ў камісію па абследаванні Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР: аналіз і каментарыі (<i>В. І. Кошман</i>)	306
2.36. Выпіска з пратакола № 17 паседжання Прэзідыума АН БССР ад 2.07.1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	319
2.37. Загад ад 5.07.1937 г. дырэктарам інстытутаў Акадэміі Навук БССР (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	320
2.37.1. Загад ад 5.07.1937 г. дырэктарам інстытутаў Акадэміі Навук БССР (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	321
2.38. Выпіска з пратакола № 17 паседжання Прэзідыума Акадэміі Навук БССР ад 2/VII – 37 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	322
2.39. Выпіска з пратакола № 27 паседжання Прэзідыума АН БССР ад 14.08.1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	323
2.39.1. Выпіска з пратакола № 27 паседжання Прэзідыума АН БССР ад 14.08.1937 г. (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	324
2.40. Вытрымка з «Спіса «і-ятых» работ Інстытута гісторыі АН БССР» (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	325
2.40.1. Вытрымка з «Спіса «і-ятых» работ Інстытута гісторыі АН БССР» (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	327
2.41. Вытрымка з «Спіса работ, здздзеных у друкарню, але не закончана іх надрукаванне» (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	328
2.41.1. Вытрымка з «Спіса работ, здздзеных у друкарню, але не закончана іх надрукаванне» (<i>падрахтываў В. І. Кошман</i>)	329
2.42. А. М. Ляўданскі як лектар, метадыст і выкладчык у святле крыніц (1928–1937) (<i>падрахтывалі А. У. Вайтовіч і П. С. Курловіч</i>)	330
2.42.1. Ліст У. І. Пічэты і Я. Н. Марука ў рэдакцыю газеты «Савецкая Беларусь» з падзякай лектарам краязнаўчых курсаў ад 9 мая 1928 г.	330
2.42.2. Вытрымкі з дакумента «Характарыстыка на преподавательско-профессорский состав исторического факультета» (без даты)	330
2.42.3. Рэцэнзія, напісаная М. Я. Грынблатам і А. М. Ляўданскім на падручнік па гісторыі для 5-й класы фабрычна-заводскіх сямігодак і школ сялянскай моладзі аўтарства Г. Я. Каханоўскага, І. П. Лубоўскага, Е. І. Неразіка, А. І. Сінявокі ад 1 сакавіка 1933 г.	331
2.42.4. Вытрымкі з рэцэнзіі, напісанай З. А. Сташонкам на падручнік па гісторыі для 5-й класы фабрычна-заводскіх сямігодак і школ сялянскай моладзі аўтарства Г. Я. Каханоўскага, І. П. Лубоўскага, Е. І. Неразіка, А. І. Сінявокі (1933)	335

2.42.5. Вытрымка з артыкула В. К. Шчарбакова «Да адкрыцця гістарычнага факультэта БДУ» ад 5 жніўня 1934 г.	335
2.42.6. Праграма вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя дакласавага грамадства», распрацаваная А. М. Ляўданскім (1934)	335
2.42.7. Артыкул «Археалагічная выстаўка на канферэнцыі гісторыкаў БССР» ад 9 студзеня 1935 г.	339
2.42.8. Вытрымкі з дакумента «Сведения о профессорско-преподавательском составе Белорусского государственного университета по состоянию на 1/VI–1936 г.» ...	339
2.42.9. Вытрымкі з дакумента «Материалы о состоянии Белорусского государственного университета» (июль 1936 г.)	340
2.42.10. Вытрымкі з артыкула В. К. Шчарбакова «Дасягненні і недахопы» ад 2 ліпеня 1936 г.	341
2.42.11. Вытрымкі з дакумента «Список профессорско-преподавательского и административно-технического состава за 1937 г.»	341
2.42.12. Вытрымкі з артыкула Гураліса «Партыйны дзень у Белдзяржуніверсітэце» ад 3 ліпеня 1937 г.	341
2.42.13. Вытрымкі з артыкула А. П. Пянькова «Гістарычны факультэт (да дваццацігоддзя БДУ)» ад 25 сакавіка 1941 г.	342
2.43. Заява дачкі Надзеі Аляксандраўны Ляўданскай у архіў АН БССР аб выдачы даведкі аб месцы працы А. М. Ляўданскага ад 11.07.1958 г. (<i>падрыхтавала В. У. Мядзведзева</i>) ..	343
2.44. Даведка архіва АН БССР аб А. М. Ляўданскім ад 14.07.1958 г. (<i>падрыхтавала В. У. Мядзведзева</i>)	344
2.45. Копія даведкі Ваеннага трыбунала Беларускай ваеннай акругі ад 10 мая 1958 г. № 697 аб рэабілітацыі А. М. Ляўданскага (<i>падрыхтавала В. У. Мядзведзева</i>)	346
2.46. Архіўная даведка фонда Упраўлення Смаленскай паштова-тэлеграфнай акругі аб А. М. Ляўданскім за перыяд 1913–1923 гг. (жнівень 1958 г.) (<i>падрыхтавала В. У. Мядзведзева</i>)	347
2.47. Архіўная даведка фонда Упраўлення Смаленскай паштова-тэлеграфнай акругі аб А. М. Ляўданскім за перыяд 1913–1922 гг. ад 28.12.1962 г. (<i>падрыхтавала В. У. Мядзведзева</i>)	348

3. А. М. ЛЯЎДАНСКІ ВАЧЫМА РОДНЫХ І КАЛЕГ

3.1. Ліст Праскоўі і Надзеі Ляўданскіх да В. Р. Тарасенкі ад 12 лістапада 1962 г. (<i>В. І. Кошман</i>)	350
3.2. Вяртаючы памяць.... В. Р. Тарасенка да 70-годдзя з дня нараджэння А. М. Ляўданскага. Успаміны калегі і сябра (<i>В. І. Кошман</i>)	357
3.3. Успаміны В. Р. Тарасенкі аб А. М. Ляўданскім і даваенным перыядзе беларускай археалогіі (на аснове нататак для У. Ф. Ісаенкі) (<i>В. І. Кошман</i>)	365
3.4. «Отца все знали....». Успаміны дачкі Надзеі Аляксандраўны Ляўданскай пра бацьку (<i>В. І. Кошман</i>)	377

4. НАВУКОВАЯ СПАДЧЫНА А. М. ЛЯЎДАНСКАГА

4.1. Археалагічныя калекцыі А. М. Ляўданскага (гісторыя фарміравання і каталог сучаснага захавання) (<i>Э. А. Ляшкевіч, В. М. Тарасевіч</i>)	388
4.2. Бібліяграфія апублікаваных навуковых і навукова-папулярных прац А. М. Ляўданскага (<i>В. У. Мядзведзева, К. А. Мядзведзеў, А. У. Вайтовіч</i>)	447
4.3. Літаратура аб жыцці і дзейнасці А. М. Ляўданскага (<i>В. У. Мядзведзева, К. А. Мядзведзеў, А. У. Вайтовіч</i>)	453
4.4. Кароткая хроніка жыцця і навуковага шляху А. М. Ляўданскага (<i>В. І. Кошман, К. А. Мядзведзеў</i>)	468

ЗАКЛЮЧЭННЕ (<i>В. І. Кошман, А. У. Вайтовіч</i>)	471
--	-----

БІЯГРАФІЧНЫ ДАВЕДНІК (<i>А. У. Вайтовіч, В. У. Мядзведзева, К. А. Мядзведзеў, В. І. Кошман</i>)	473
---	-----

ІНФАРМАЦЫЯ АБ АЎТАРАХ	497
-----------------------------------	-----

Навуковае выданне

Кошман Вадзім Іванавіч,
Вайтовіч Аляксандра Уладзіміраўна,
Ляшкевіч Элона Аляксандраўна і інш.

**АЛЯКСАНДР МІКАЛАЕВІЧ ЛЯЎДАНСКІ.
ЛЁС І НАВУКОВАЯ СПАДЧЫНА
(да 130-годдзя з дня нараджэння)**

Рэдактар *Т. В. Лапцёнак*
Мастацкі рэдактар *І. Т. Махнач*
Тэхнічны рэдактар *М. В. Савіцкая*
Камп'ютарная вёрстка *Н. І. Кашуба*

Падпісана да друку 27.01.2025. Фармат 70×100¹/₁₆. Папера афсетная.
Друк лічбавы. Ум. друк. арк. 40,46. Ул.-выд. арк. 32,0.
Тыраж 300 экз. Заказ 15.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука».
Пасведчанні аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/18 ад 02.08.2013,
№ 2/196 ад 05.04.2017. Вул. Ф. Скарыны, 40, 220084, г. Мінск.